

8.6.2007

Dnro 432/4/06

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Jukka Lindstedt

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Mikko Eteläpää

ESITUTKINNAN PÄÄTTÄMISESTÄ TOIMITTAMATTA ASIAA SYYTTÄJÄLLE

1 KANTELU

A arvosteli 15.2.2007 saapuneessa kirjeessään poliisiviranomaisten menettelyä alaikäiseen tyttärensä, vuonna 1990 syntyneeseen B:hen kohdistuneen epäillyn pahoinpitelyn tutkinnassa. Ilmoituksen mukaan epäiltyyn pahoinpitelyyn olisi syyllistynyt B:n ampumavalmentaja.

Arvostelu kohdistui ensinnäkin Koillis-Lapin kihlakunnan poliisilaitoksen komisarioon, joka kirjoituksen mukaan ei "ottanut asiaa ensin esitutkintaan eikä pyynnöstäni ja todistajien esittämien asioiden valossakaan saattanut asiaa esitutkintaan ennen kuin asia vietiin läänin poliisijohtajalle".

Toiseksi arvostelu kohdistuu asiassa tutkinnanjohtajana toimineeseen Koillis-Lapin kihlakunnan poliisipäällikköön, joka esitutkinnan valmistuttua teki 18.1.2005 asiaa syyttäjälle syyteharkintaan toimittamatta päätöksen, jonka mukaan asiassa ei ole tapahtunut rikosta.

Kirjoituksessa myös toivotaan, että asia saatetaan syyttäjän harkintaan syytteen nostamiseksi.

---

3 RATKAISU

3.1 Komisarion menettely

Lapin lääninhallituksen poliisiosaston A:n tekemään kanteluun 5.5.2004 antamasta päätöksestä ilmenee, että asiassa olisi alun perin tapahtunut väärinkäsitys. Komisarion mukaan hänen ja muun muassa A:n käymissä keskusteluissa ei alkujaan ollut kysymys rikosilmoituksen tai tutkintapyynnön tekemisestä, vaan lähinnä ampumakilpailun sääntöjen noudattamisesta ja tyytymättömyydestä erään ampumavalmentajan ja ampumakilpailujen

tuomareiden menettelyyn. A:n kirjoitettua asiasta Lapin lääninhallitukselle asiasta kirjattiin viisi rikosilmoitusta, jotka siirrettiin normaaliin tapaan esitutkintaan.

Lääninhallitus on ratkaissut kantelun sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla. Asiassa ei ole ilmennyt aihetta epäillä, että lääninhallitus olisi ylittänyt harkintavaltansa tai käyttänyt sitä väärin taikka muutoinkaan menetellyt lainvastaisesti tai jättänyt velvollisuutensa täyttämättä. Minulla ei ole aihetta arvioida poliisin menettelyä toisin kuin lääninhallitus on vastauksessaan tehnyt eikä asiassa ole tältä osin aihetta epäillä lain- tai velvollisuuksien vastaista menettelyä taikka harkintavallan ylitystä.

3.2

Poliisipäällikön menettely

Tapahumatiietoja esitutkinnasta

Tutkintailmoituksen mukaan B:n äiti on tehnyt asiassa poliisille tutkintapyynnön 23.2.2004. Ilmoituksen mukaan B:n ampumavalmentaja on vuodesta 2001 alkaen eli harrastuksen "alusta lähtien alkanut tökkiä sormillaan takaa päin ampumatilanteessa olevaa" B:tä. Ilmoituksen mukaan valmentaja on yhden kerran tökkinyt myös ampumista harrastavaa äitiä. Edelleen ilmoituksessa todetaan, että "B on joutunut usein tökkimisen kohteeksi ja viimeaikoina tökkiminen on muuttunut voimallisemmaksi ja pidempi aikaiseksi. Kainaloihin sormien painaminen on jatkunut siihen saakka kunnes B on mennyt makuulle lattiaan." Ilmoituksen mukaan valmentaja ei ole tökkinyt poikia tai miehiä vaan aina kohteena on ollut tyttö tai nainen.

Äiti on esitutkinnassa suoritettussa kuulustelussa 23.2.2004 kertonut tökkimisen jatkuneen harrastuksen alusta "aina näihin aikoihin saakka". Kuulustelukertomuksen mukaan B ei ole käynyt lääkärin vastaanotolla, mutta on usein valittanut kipua kainaloissaan. Kuulustelussaan äiti toteaa vielä, ettei "ole aivan varma onko kysymyksessä pahoinpitely vai seksuaalinen lähestyminen". B on kuulustelussaan kertonut etusormilla kylkiluitten väliin takaapäin tökkimisiä tapahtuneen vuosien 2001–2003 välillä jokaisella harjoituskerralla. Tökkiminen on B:n mukaan aiheuttanut kipua ja kivun sekä otteesta irrottautumisen johdosta hän on joutunut kyykistymään alas tai menemään makuulle lattialle. B:n mukaan hänen kylkensä saattoivat olla aristavia monta päivääkin tökkimisen jälkeen.

Rikoksesta epäilty ampumavalmentaja on kuulustelussaan kiistänyt pahoinpidelleensä ketään tökkimällä kainaloihin. Sen sijaan hän on kertonut kutittaneensa kyljistä nuoria ampumatilanteen ulkopuolella. Hän pitää mahdollisena, että on kutittanut kyljestä B:tä.

Esitutkinnassa asiassa kuulluista todistajista yksi henkilö kertoo seuranneensa epäillyn valmentajan valmentamista, koska hänen poikansa harrastaa ammuntaa. Hän ei ole koskaan nähnyt valmentajan tökkivän lapsia sormilla kylkiin. Myös toinen henkilö kertoo, ettei ole nähnyt tällaista menettelyä; hänen

osaltaan asiassa ei kuitenkaan selviä, kuinka paljon hän on seurannut epäillyn valmentajan toimintaa.

Kolmas todistaja, vuonna 1961 syntynyt naishenkilö kertoo muun muassa seuraavaa. Hän on itsekin kokenut usein epäillyn taholta sormilla kylkiin tökkimisen, epäillyllä oli suorastaan tapa tökkiä naispuolisia sormilla. Todistajan selkä on leikattu vuonna 2000, minkä vuoksi tökkiminen oli epämiellyttävää. Valmentaja tökkäsi takaa päin kummallekin puolelle kylkiin. Valmentaja "pisti etusormet taitettuna kylkiluitten väliin ja sitten pyöritti niitä". Tökkiminen teki kipeää ja todistaja putosi joskus polvilleen tökkimisen vuoksi. Todistajan mukaan muun muassa B joutui tökkimisen uhriksi ja joskus B putosi polvilleen. B:n ollessa lattiassa valmentaja vielä paineli B:tä kylkiin. Tökkimiset tapahtuivat harjoitussaleilla. Valmentajan tökkiminen vaivasi todistajaa ja usein tätä piti varoa. Esimerkiksi kiikaroidessa tuloksia taululta "piti toisella silmällä seurata olan yli taakse." Todistaja kertoo lopulta joutuneensa tiukkaan sävyyn kieltäneensä tökkimisen.

Esitutkintapäätöksen mukaan asiassa ei ole tapahtunut rikosta. Päätöksessä todetaan, että lääkäri ei ole todennut vammoja eikä kertomuksessa ilmene, että asiaan olisi puututtu muuten A:n, B:n tai äidin puolelta kyseisen kolmen vuoden aikana. Päätöksessä todetaan yhden todistajan kokeneen valmentajan kutittelut epämiellyttäväksi tökkimiseksi. Toisen todistajan todetaan kertoneen valmentajan tulevan toimeen hyvin nuorten kanssa eikä hän ole nähnyt tökkimistä. Päätöksen mukaan "poliisin tutkintavelvollisuuteen ei kuulu vanhempien välien rikkoontumiseen liittyvät syyt ja siitä ilmenneet seuraukset, mistä johtuen kyseisten ilmoitusten pohjalta poliisitutkintaa ei enää jatketa".

Sovellettavista säännöksistä

Rikoslain 21 luvun 5 §:n mukaan pahoinpitelystä on tuomittava se, joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan.

Esitutkintalain 43 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnan valmistuttua asia on toimitettava syyttäjälle syyteharkinnan suorittamista tai rangaistusmääräyksen antamista varten. Pykälän 2 momentin mukaan esitutkinta lopetetaan kuitenkin saattamatta asiaa syyttäjän harkittavaksi, jos; 1) tutkinnassa on käynyt selville, ettei rikosta ole tehty taikka ettei asiassa voida nostaa ketään vastaan syytettä tai esittää muuta rikokseen perustuvaa julkisoikeudellista vaadetta; tai 2) esitutkintaviranomainen on tutkinnan aloittamisen jälkeen päättänyt 4 §:n 1 tai 2 momentissa tarkoitettulla perusteella luopua enemmistä toimenpiteistä.

Kantelun johdosta annettu selvitys

Poliisipäällikkö kertoo selvityksessään keskustelleensa kihlakunnansyyttäjän kanssa tutkintajärjestelyistä yllä mainittujen rikosilmoitusten kirjaamisen jälkeen. Syyttäjä oli poliisipäällikön mukaan ollut sitä mieltä, että asioissa olisi voinut

tehdä heti päätökset, ettei tutkintaa aloiteta, koska syyttäjän mielestä kysymys oli aikuisten ihmisten välisestä riidasta, jonka välikappaleeksi ammuntaa harrastavat lapset olivat joutuneet. Poliisipäällikkö oli kuitenkin päättänyt teettää asioissa esitutkinnan.

Poliisipäällikkö halusi selvityksensä mukaan selvittää esitutkinnassa, oliko valmentajan tekemä kainaloihin tökkiminen tehty pahoinpitelytarkoituksessa vai oliko kysymyksessä ampujien rentouttaminen hyväksyttävällä tavalla kutittelemalla heitä kainaloista.

Poliisipäällikön mukaan esitutkinta ei kuitenkaan tuonut esiin sellaisia seikkoja, joiden perusteella olisi enää ollut syytä epäillä pahoinpitelyn tapahtuneen. Erityisenä perusteena päätökselleen Kinnunen mainitsee selvityksessään sen, että jos valmentaja "oli pahoinpidellyt nuorta puolustuskyvyttöä B:tä kaikilla voimillaan kainaloihin tökkimällä tavalla kuten hän kirjeessään ja esitutkinnassa mainitsee, olisi siihen varmuudella puututtu välittömästi tapahtumahetkellä tai välittömästi sen jälkeen."

Esitutkinnan valmistuttua poliisipäällikkö kertoo keskustelleensa asiasta syyttäjän kanssa ja syyttäjän mielestä poliisipäällikkö saattoi tehdä asiassa esitutkintapäätöksen. Päätöksensä viimeiseen kappaleeseen hän kertoo kirjanneensa näkyviin "sen prosessin alun todennäköisen syyn, jonka mukaan kysymyksessä on mielestäni ollut ampumaharrastukseen liittyvä lasten vanhempien ja valmentajien välien rikkoontuminen. Syyttäjä on asiassa kanssani samaa mieltä. Koillis-Lapin kihlakunnan poliisin yhtenä tehtävänä oli koettaa esitutkinnan aikana edistää sovinnollisuutta osallisten vanhempien kesken asian vaikutuspiirissä olevien lasten parhaaksi."

Kannanotto

Esitutkintalain 43 §:n 2 momentin 1 kohdan mukainen päätös lopettaa esitutkinta "ei rikosta" - perusteella edellyttää mielestäni, että esitutkinnassa on käynyt varsin selväksi, ettei rikosta ole tehty. Jos esitutkinnan kohteena olevaa tapausta koskevat säännökset ovat tutkittuun tapaukseen sovellettuina tulkinnanvaraisia – eli täyttääkö tietty, tiedossa oleva toiminta tunnusmerkistön vai ei – on asia käsitykseni mukaan saatettava syyttäjän syyteharkintaan. Tilanne on sama näytön arvioinnin osalta; mikäli esitutkinnassa on kertynyt niin syyllisyyttä puoltavaa kuin sitä vastaan puhuvaa aineistoa, kuuluu asia käsitykseni mukaan syyttäjän harkittavaksi.

Kantelunalaisessa tapauksessa on viime kädessä kysymys siitä, onko asiassa ollut varsin selvää, että rikosta ei ole tehty, vai onko asia ollut joko oikeudellisesti tai näytöllisesti siinä määrin tulkinnanvarainen, että asia olisi tullut saattaa syyttäjän harkittavaksi.

Poliisipäällikön selvityksen perusteella hänen arviointinsa siitä, onko kyseinen kutittelu tai tökkiminen ollut hyväksyttävää rentouttamista, koskee käsitykseni mukaan ns. sosiaaliadekvanssia. Tämä tarkoittaa sitä, että on tilanteita, joissa

joku näyttää toteuttaneen pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön, mutta joissa tuomitseminen rangaistukseen tuntuisi oudolta huolimatta siitä, ettei oikeuttamisperusteista ehkä löydy luontevaa tietä vastuuvapauteen. Tällaisia tilanteita tulee vakiintuneesti eteen esimerkiksi lääkintätoimenpiteissä ja urheilussa; toiminnassa, joka on lähtökohtaisesti sosiaalisesti hyödyllistä, jolloin kynnys rikosoikeudellisen reagointiin käytännössä ja hyväksytystikin voi nousta (Jussi Matikkala teoksessa Keskeiset rikokset, s. 261–266).

Hyväksyttävyyden (ja toiminnan sosiaaliadekvaattisuuden) arvioinnissa on tässä tapauksessa mielestäni mahdollista ottaa huomioon muun muassa tutkintapyynnössä kuvatun menettelyn tarpeellisuus ja tavanomaisuus valmennuskeinona nimenomaan ammuntaurheilun yhteydessä, valmennettavien ikä ja se, miten he asiaan suhtautuvat.

Saatu selvitys huomioon ottaen käsillä voi edellä lausutun valossa olla oikeudellisesti varsin tulkinnanvarainen tilanne väitetyn tökkimisen rikosoikeudellisen arvioinnin näkökulmasta. Onko kipua aiheuttanut tökkiminen ollut – toteen näytettynä – sosiaalisesti hyväksyttävää siinä yhteydessä, jossa se on tehty kaikki olosuhteet huomioon ottaen, vai onko kysymys sellaisesta menettelystä, joka täyttää jonkun rikoksen tunnusmerkistön ja vaatii rikosoikeudellista reagointia? Vai onko selvää, että menettely ei näissä olosuhteissa voi missään tapauksessa täyttää rikoksen tunnusmerkistöä?

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella ei se, ettei väitetty menettely edellä kerrotut seikat huomioon ottaen – toteen näytettynä – täyttäisi rikoksen tunnusmerkistöä, ole mielestäni selvää.

Käytettävissäni olevan aineiston perusteella asiassa on kertynyt myös sellaista näyttöä, että mielestäni ei voida pitää selvästi poissuljettuna, ettei tutkintapyynnössä kuvattua menettelyä olisi tapahtunut.

Edellä kerrotuilla perusteilla ei käytössäni olevan aineiston valossa ole mielestäni siten käynyt siinä määrin selväksi, ettei rikosta ole asiassa tapahtunut, että asiaa olisi voitu päättää esitutkintapäätöksellä saattamatta asiaa syyttäjän syyteharkintaan. Perustellumpaa olisi ollut saattaa asia syyttäjän syyteharkintaan.

Poliisipäällikkö on selvityksessään kertonut keskustelleensa ennen päätöksensä tekemistä asiasta syyttäjän kanssa, jonka mielestä esitutkintapäätöksen tekeminen asiassa oli oikea ratkaisu. Syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen väliset keskustelut ja neuvottelut esitutkinnan aikana ovat käsitykseni mukaan hyödyllisiä ja välttämättömiäkin vähänkin laajemmissa tai hankalammissa asioissa. Esitutkintaviranomainen kuitenkin vastaa esitutkintalain 43 §:n mukaisten päätösten tekemisestä, eivätkä syyttäjän kanssa käydyt keskustelut käsitykseni mukaan korvaa sitä, että tulkinnanvaraiset asiat olisi edellä kerrotuin tavoin siirrettävä syyttäjän syyteharkintaan. Vasta riittävän esitutkinta-aineiston perusteella suoritettu syyteharkinta täyttää käsitykseni mukaan ne menettelylliset ja sisällölliset vaatimukset, joiden vuoksi on vakiintuneesti katsottu, että

oikeudellisesti tai näytöllisesti tulkinnanvarainen asia on toimitettava syyttäjän syyteharkintaan.

Toimenpidettä harkitessani olen ottanut huomioon, että poliisipäällikön menettelyä ei ole pidettävä suoranaisesti lainvastaisena. Poliisilla on joka tapauksessa jossain määrin harkintavaltaa sen suhteen, toimitetaanko asia esitutkinnan valmistuttua syyttäjälle syyteharkintaa varten. Asiassa olisi kuitenkin voitu päätyä toiseenkin lopputulokseen. Omasta mielestäni asiassa olisi ollut perustellumpaa menetellä niin, että asia olisi esitutkinnan valmistuttua toimitettu syyttäjälle syyteharkintaa varten.

Totean vielä, että poliisipäällikön perustelujen viimeinen kappale ("Poliisin tutkintavelvollisuuteen...") ei mielestäni ole asianmukainen tässä yhteydessä. Poliisipäällikkö on selvityksensä mukaan kirjannut perusteluihin "prosessin alun todennäköisen syyn, jonka mukaan kysymyksessä on mielestäni ollut ammutaharrastukseen liittyvä lasten vanhempien ja valmentajien välien rikkoontuminen." Kysymys esitutkinnassa on kuitenkin ollut epäilystä pahoinpitelystä ja päätöksen perusteluissa on tullut arvioida sitä, täyttääkö kysymyksessä oleva menettely pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön ja tähän arvioon liittyen sitä, mitkä seikat tukevat väitettyä tapahtumainkuvausta ja mitkä seikat puhuvat sitä vastaan.

Saatan käsitykseni esitutkintalain 43 §:n tulkinnasta ja asian toimittamisesta syyteharkintaan sekä edellä päätöksen perusteluista lausumani poliisipäällikön tietoon lähettämällä hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös Lapin lääninhallituksen poliisiosastolle.

---

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.2 esittämäni käsityksen poliisipäällikön menettelystä hänen tietoonsa.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni poliisipäällikölle. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös Lapin lääninhallituksen poliisiosastolle.